

Kohtuasi C-713/22

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

21. november 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

3. november 2022

Kassaator:

LivaNova plc

Vastustajad:

Ministero dell'Economia e delle Finanze

Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare

Presidenza del Consiglio dei ministri

Põhikohtuasja ese

Kapitaliühingud – Eraldumine – Keskkonnakahju – Solidaarvastustus

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Küsimus puudutab nõukogu 17. detsembri 1982. aasta kuuenda direktiivi 82/891/EMÜ artiklis 3 esinevat mõistet „[kohustused, mille jaotust] jagunemislepingus ei ole antud“, mida tuleb kasutada parameetrina, et analüüsida Itaalia tsiviilseadustiku (codice civile) artikli 2506-*bis* mõistet „kohustuste osa, mille jaotumise kohta jagunemislepingus/-kavas teavet ei ole“ (*elementi del passivo, la cui destinazione non è desumibile dal progetto*), kui on vaja tuvastada, kas omandavale äriühingule langeb solidaarvastustus.

Eelotsuse küsimus

Kas VI direktiivi [82/891/EMÜ] artikkel 3, mis on kohaldatav (artikli 22 alusel) ka jagunemisele uute äriühingute asutamise teel – osas, milles on sätestatud, et (a) „[k]ui jagunemislepingus ei ole antud kohustuste jaotust ja kui selle tõlgendamine ei võimalda otsustada nende jaotuse üle, vastutavad kõik omandavad äriühingud jaguneva äriühingu kohustuste eest solidaarselt“ ning et (b) „[l]iikmesriikides võib sätestada, et solidaarvastutus piirdub vaid igale äriühingule jaotatud varaga“ – keelab tõlgendada Itaalia tsiviilseadustiku artikli 2506-*bis* kolmanda lõigu taolist liikmesriigi õigusnormi nii, et kui omandaval äriühingul on solidaarvastutus jagunemislepingus/-kavas jaotamata kohustuste eest, hõlmab mõiste „kohustused“ juba kindlaks tehtud kohustuste kõrval ka (i) neid, mis seisnevad jagunemise järel ilmnevates tagajärgedes, mille on põhjustanud jagunemiseelne käitumine (nii tegevus kui ka tegevusetus) või (ii) seda jätkav hilisem käitumine, mis on olemuselt vältav õigusrikkumine ning millest tuleneb keskkonnakahju, mille tagajärgi ei olnud jagunemise ajal veel võimalik täielikult kindlaks teha?

Viidatud liidu õigusnormid

Nõukogu 17. detsembri 1982. aasta kuues direktiiv 82/891/EMÜ, mis käsitleb aktsiaseltside jagunemist lähtuvalt asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punktist g, artikkel 3.

Viidatud riigisisised õigusnormid

Itaalia tsiviilseadustiku artiklid 2506-*bis* ja 2506-*quater*.

Faktiliste asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 Snia s.p.a. esitas Tribunale di Milanole (Milano esimese astme kohus, Itaalia) Sorin s.p.a. (praeguse LivaNova PLC) ja vastustajast ametiasutuste vastu hagi, paludes tuvastada Sorini solidaarvastutuse kõigi – keskkonnakahjust ja selle kõrvaldamise kuludest tulenevate – võlgade eest, mis on tekkinud Snia vastutusel enne tema jagunemist, mis toimus 13. mail 2003, jõustus 2. jaanuaril 2004 ning milles LivaNova oli omandav äriühing.
- 2 Tuvastamisnõue oli seotud suurte hüvitisnõuetega, mille Ministero dell'ambiente (keskkonnaministeerium) on esitanud Snia vastu seoses kemikaalide tootmise ja turustamisega tüdarettevõtjate Caffaro ja Caffaro Chimica kaudu kolmes tootmiskohas (Brescia, Torviscosa ja Colleferro). Vastutuse tuvastamise nõue põhines tsiviilseadustiku tollase redaktsiooni artiklil 2504-*decies*, arvestades, et Snia väitel asutati jagunemistehingu tulemusel uus äriühing Sorin, kellele anti kõigepealt üle kogu osalus biomeditsiini sektoris.

- 3 Snia väitis, et Sorini vastutust tuleb pidada piiramatuks, kuna juba tuvastatud keskkonnakahju ja selle kõrvaldamise kulused oleks tulnud lugeda kohustusteks, mille jaotumise kohta jagunemiskavas teavet ei ole.
- 4 Vastustajast ametiasutused palusid, et Sorinit kohustataks Sniaga solidaarselt kahju hüvitama. Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus) jättis kõik ametiasutuste nõuded rahuldamata. Selle kohtuotsuse peale esitasid ministriumid ja Presidenza del Consiglio dei ministri (peaministri büroo) apellatsioonkaebuse.
- 5 Corte d'appello di Milano (Milano apellatsioonikohus, Itaalia) tuvastas 2019. aasta vahemäärusega Snia ja Sorini ühise vastutuse keskkonna parandusmeetmete rakendamata jätmise eest kolmes kõnealuses tootmiskohas. Ta tuvastas Sorini vastutuse, kuna keskkonnakahjust ja selle kõrvaldamise kuludest tulenevad võlad olid Snia kohustuste osa, mis oli teada, kuid mille jaotumise kohta jagunemiskavas teavet ei olnud. Tema hinnangul ei olnud õige õiguslik raamistik, millele tugineda, mitte tsiviilseadustiku vana redaktsiooni artikli 2504-*octies* kolmas lõik, vaid selle seadustiku uue, äriõiguse reformist (2003. aasta seadusandlik dekreet nr 6) tuleneva redaktsiooni artikli 2506-*bis* kolmas lõik, kuna jagunemine jõustus ametlikult 2. jaanuaril 2004, mil selle kohta tehti äriregistrisse kanne. Niisiis tuvastas ta Snia ning temaga seotud äriühingute tegevuse ja nende alade reostuse vahel põhjusliku seose ning seega ka Snia vastutuse, kuna too oli alade ja ettevõtete omanik, ning samuti nende äriühingute otsene käitaja ning emattevõtja, milles ta oli aastate jooksul osaluse või kogu kapitali omandanud; samuti tuvastas ta Sorini solidaarvastutuse, mis piirdus talle üle antud varaga, nagu on ette nähtud tsiviilseadustiku uue redaktsiooni artikli 2506-*bis* kolmandas lõigus.
- 6 Corte d'appello di Milano (Milano apellatsioonikohus) kohustas 2021. aasta lõpliku kohtuotsusega (edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus“) äriühingut LivaNova PLC (endine Sorin s.p.a) talle äriühingu jagunemise tulemusel üle antud vara piires hüvitama kulud, mis on seotud selle keskkonnakahju esmase parandamise ja korvamisega, mida põhjustas Snia kontserniga seotud äriühingute tegevus kolmes eelnimetatud tootmiskohas; kogukulu hindas ta 453 587 327,48 euro suuruseks. Äriühing LivaNova esitas kassatsioonkaebuse.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 7 Kassaator väidab, et on rikutud tsiviilseadustiku artikleid 2506-*bis* ja 2506-*quater*, kuna Sorinile pandi ekslikult vastutus ka jagunemisjärgsest käitumisest (nii tegevusetusest kui ka tegevusest) põhjustatud kahju eest, rikkudes nii viisi ajapiirangut, mis on õigusnormides seoses jagunemise ajal juba eksisteerinud *kohustuste* või *võlgadega* ette nähtud. Kassaator väidab, et vaidlustatud kohtuotsuses jäeti tähelepanuta see, et eri õigusnormidel on erinev kohaldamisala, sest tsiviilseadustiku artikkel 2506-*bis* keskendub *kohustustele*, ent artikkel 2506-*quater* seevastu tasumata *võlgadele*.

- 8 Kassaatori arvates oleks neid mõisteid eristades pidanud jõudma järeldusele, et (arvepidamise valdkonnas) hõlmab mõiste „võlg“ ainult tuvastatud ja kindlalt eksisteerivaid kohustusi, millel on kindel tähtaeg ja suurus ning mida ei või segi ajada *riskieraldiste (fondi per rischi)*, kulude (*oneri*) ega *kulukohustustega (impegni)*, kuna viimased – mis on just nimelt *kohustused* – puutuvad asjasse üksnes tsiviilseadustiku artikli 2506-*bis* kohaldamise juhtudel. Kassaator väidab, et tsiviilseadustiku artikli 2506-*bis* kohaselt ei saa talle kui omandavale äriühingule panna vastutust jagunemisjärgsest käitumisest (tegevusetusest või tegevusest) põhjustatud kahju eest, kuna see rikuks ajapiirangut, mis on õigusnormides seoses jagunemise ajal juba eksisteerinud kohustuste või võlgadega ette nähtud.

Eelotsusetaotluse põhistuse lühiülevaade

- 9 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on vaja hinnata, kas Itaalia õigusnormi (tsiviilseadustiku artikli 2506-*bis*) tõlgendus on liidu õigusega, täpsemalt kuuenda direktiiviga 82/891/EMÜ kooskõlas. Seetõttu on vaja esitada ELTL artikli 267 alusel Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotlus.
- 10 Tõstatatud küsimus puudutab konkreetsemalt eelviidatud kuuenda direktiivi 82/891/EMÜ artiklis 3 esinevat mõistet „[kohustused, mille jaotust] jagunemislepingus ei ole antud“, mida tuleb kasutada parameetrina, et analüüsida Itaalia tsiviilseadustiku (*codice civile*) artikli 2506-*bis* spetsiifilist mõistet „kohustuste osa, mille jaotumise kohta jagunemislepingus/-kavas teavet ei ole), kui on vaja kindlaks teha, kas omandavale äriühingule langeb solidaarvastutus.
- 11 Tuleb märkida, et faktilisest küljest on Corte d'appello di Milano (Milano apellatsioonikohus) tuvastanud Snia ja temaga seotud äriühingute tegevuse põhjusliku seose kõnealuste alade reostamisega.
- 12 Täpsemalt, kuna Snia on olnud alade ja ettevõtete omanik, ning samuti nende äriühingute otsene käitaja ning ematettevõtja, milles ta on aastate jooksul omandanud osaluse või kogu kapitali, on tuvastatud tema vastutus pikaajalise – ligi sajandipikkuse – intensiivse keskkonnakasutuse eest, millel on saaste ja reostuse näol väga rasked tagajärjed. Seda vastutust on tunnistanud ka Snia ise. Vaidlustatud kohtuotsuses rõhutati, et „Snia [...] vastutuse aluseks olevad teod ja asjaolud on aset leidnud kindlalt enne 13. maid 2003“, nagu selgub spetsiaalselt nimetatud dokumentaalsetest tõenditest, mis on saadud Snia juhtorganitelt. See vastutus hõlmab vältava õigusrikkumise kahjulikke tagajärgi, mis võivad aja jooksul süveneda.
- 13 Kassaator väitis, et Sorinile (praegune LivaNova) kui omandavale äriühingule on õigusvastaselt pandud vastutus ka jagunemise järel ilmnunud kahju süvenemise eest.
- 14 Corte di cassazione (kassatsioonikohus) märgib, et see väide on osaline ja igal juhul ei ole see loogiline, kuna see süvenemine viitab tagajärgedele, mis on

põhjustatud vältavast õigusrikkumisest, mille eest võib jagunevale äriühingule ikkagi vastutuse panna seoses jagunemiseelse käitumisega. Seda kinnitab asjaolu, et Snia käitumise (tegevuse või ka lihtsalt tegevusetuse) jätkumist pärast 2004. aasta jaanuari kirjeldati vaidlustatud kohtuotsuses selgelt nii, et see on kõigest varasematel aastatel aset leidnud käitumise jätk.

- 15 Sellest vaatenurgast lähtudes tehti kahju suurus – seoses algsete, täiendavate ja korvavate parandusmeetmetega – selles kohtuotsuses kindlaks, lähtudes tuvastatud eeldusest, et kõigi nende alade reostusel on Snia tegevusega otsene või kaudne põhjuslik seos olemas, olenemata 2004. aasta jaanuari järel toimunud. Kõigi alade puhul on Snia kontserniga seotud äriühingute konkreetsel tööstuslikul tegevusel põhjuslik seos vastaval alal leiduva saastega. Tuleb lisada, et selline seos on kindlaks tehtud kooskõlas Euroopa õigusnormidega keskkonnakahjustuste kohta, millele on viidatud 7. aprilli 2021. aasta teatises 2021/C 118/01. Selles teatises mõeldakse „põhjusliku seose kohta“, viidates Euroopa Kohtu otsusele kohtasjas C-378/08, et kui liikmesriigi õigusnormidega on nii ette nähtud, „piisab seose kindlakstegemiseks usutataval kaudsetel tõenditel põhinevast eeldusest“, mis võivad „eeldust põhjendada, näiteks ettevõtja käitise lähedus tuvastatud saastusele ja leitud saasteainete vastavus nimetatud ettevõtja poolt oma tegevuses kasutatavatele ainetele“. Vaidlustatud kohtuotsusest on näha, et just nii tehtigi.

– *Äriõiguslik probleem.*

- 16 Kassaator väidab, et tsiviilseadustiku artikli 2506-*bis* kohaselt ei saa talle kui omandavale äriühingule panna vastutust jagunemisejärgsest käitumisest (tegevusetusest või tegevusest) põhjustatud kahju eest, kuna see rikuks ajapiirangut, mis on õigusnormides seoses jagunemise ajal juba eksisteerinud kohustuste või võlgadega ette nähtud (vt eespool punktides 7 ja 8 esitatud argumente).
- 17 Mis puutub väidetavasse vajadusse teha muu hulgas solidaarvastutuse kontekstis vahet võlgadel ja kohustustel, mõistes õigusnormi nii, et omandaval äriühingul oleks solidaarvastutus ainult juba enne jagunemistehingut kindlaks tehtud kohustuste eest, siis sellele vastab Corte di Cassazione (kassatsioonikohus) Itaalia õiguse alusel eitavalt. LivaNova vastupidine väide ei võta arvesse põhjendusi, millest lähtudes Corte d'appello di Milano (Milano apellatsioonikohus) tuvastas Snia ja temaga tollal seotud äriühingute tegevuse põhjusliku seose kõigi kolme kõnealuse ala reostamisega.
- 18 Mis puutub äriühingu jagunemisse, siis solidaarvastutuse aspektist on hüvitisvõlg tekkinud enne seda, sest kahju mõistetakse kõige laiemas tähenduses („kohustused“), mida Itaalia seadusandja tsiviilseadustiku artiklis 2506-*bis* kasutas. See väljend ei kätke mingit eelnevalt kindlaks määratud kvalitatiivset omadust, mis oleks kohustuste potentsiaalse jaotuse seisukohalt oluline, kuna kohustusi võivad endast kujutada ka võlad, isegi sellised võlad, mis on jaotatavatest varadest täiesti sõltumatud.

- 19 Itaalia õigusnormi tõlgendamisel on niisiis otsustav see, et kohtuasja sisuliselt arutanud kohus tuvastas Snia kohta, et keskkonnakahjulik käitumine toimus varem. See varasem käitumine määrab ära vastutuse ulatuse asjaomase vältava õigusrikkumise heastamise eest. Oluline tegur võib olla tegu, millega rikutakse mingit eeskirja keskkonna märkmisväärsset muutmist või halvenemist põhjustada võiva inimtegevuse kohta, mis tuleneb õigusnormistikust kui tervikust, ning sellesse normistikku kuuluvad kindlasti ka lepinguvälise vastutuse ja ohtlikust tegevusest tuleneva vastutuse alased õigusnormid. Itaalia õiguses hõlmabki keskkonnakahju mõiste ise kõiki tuvastatud asjaolude tagajärgi alates keskkonnaressurssi lõplikust kadumisest (mis kaasneb hävitamisega) või halvenemisest (ehk kvaliteedi langusest) kuni keskkonnahüve kui sellise muutumiseni, mis seisneb territooriumi ökoloogilise, bioloogilise ja sotsiaalse tasakaalu lõplikus teisenemises, mille käigus selle varasem ülesehitus silmnähtavalt muutub.
- 20 Sellist Itaalia õiguse tõlgendust tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul eelistada ka võlausaldaja kaitse eesmärgi seisukohast, mis on nende normide üks alus.
- 21 Oma 30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsuses [Cicenia jt, C-394/18], analüüsid piiratud vastutusega äriühingute jagunemise kontekstis jaguneva äriühingu võlausaldajate huvide kaitse küsimust tagasivõitmisnõude korral, möönis Euroopa Liidu Kohus muide ise sõnaselgelt, et kuuenda direktiivi 82/891/EMÜ põhjenduse 8 sõnastuses on öeldud, et „võlausaldajad, sealhulgas võlakirjade omanikud, ja isikud, kellel on muid nõudeid jagunemisel osalevate äriühingute vastu, vajavad nende jagunemise korral kaitset oma huvide kahjustamise vastu“. Seega peab selle valdkonna õigusnormide tõlgendamine tagama õiguskindluse nii jagunemises osalevate äriühingute vahelistes suhetes kui ka nende äriühingute suhetes kolmandate isikutega.
- 22 Itaalia tsiviilseadustiku artikli 2506-bis tõlgendamiseks on vaja kohtuasja faktiliste asjaolude suhtes *pro tempore* kohaldatava kuuenda direktiivi 82/891/EMÜ vastava väljendi kooskõlalist tõlgendust.
- 23 Kuuenda direktiivi 82/891/EMÜ artikkel 3, mida kohaldatakse ka jagunemistele uute äriühingute asutamise teel (artikkel 22), sisaldab nimelt eeskirja, milles on ette nähtud: „*Kui jagunemislepingus ei ole antud kohustuste jaotust ja kui selle tõlgendamine ei võimalda otsustada nende jaotuse üle, vastutavad kõik omandavad äriühingud jaguneva äriühingu kohustuste eest solidaarselt. Liikmesriikides võib sätestada, et solidaarvastutus piirdub vaid igale äriühingule jaotatud varaga.*“ See säte põhineb kontseptsioonil, mis on sisuliselt analoogne sellega, mis hiljem Itaalia õigusnormi üle võeti: „*kohustused, mille jaotust jagunemislepingus/-kavas ei ole antud*“. Sõnastuse sisulise samaväärsuse tõttu on siinse kohtul kui viimase astme kohtul vaja esitada ELTL artikli 267 alusel Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotlus, et kontrollida, kas direktiivis puuduvad takistused, mis keelaksid liikmesriigi õigusnormi eelkirjeldatud viisil tõlgendada.

- 24 Arvestades kohtuasja eseme erilist tähtsust, sealhulgas majanduslikust aspektist, palutakse Euroopa Kohtul vaadata asi läbi kiiresti.

TÖÖDOKUMENT